

**Орехова Л.І.**

## **Основні напрями розвитку сучасного освітнього середовища у спадщині педагогів і лінгводидактів другої половини XIX – початку XX століть**

*Орехова Лариса Іванівна, кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри загальних дисциплін та мовної підготовки іноземних громадян  
Південноукраїнський національний педагогічний університет, м. Одеса, Україна*

**Анотація.** У статті доведено, що в умовах національного відродження народу, культури й освіти виникає потреба звернення до творчої спадщини видатних педагогів та методистів Х.Д. Алчевської, Б.Д. Грінченка, М.П. Драгоманова, П.Г. Житецького, Н. Каразіна, О.Я. Кониського, М.О. Корфа, М.І. Костомарова, П.О. Куліша, М.Н. Максимовича, І.С. Нечуй-Левицького, І.С. Орлая, К.Д. Ушинського, П.П. Чубинського з метою визначити шляхи оновлення, засоби реформування й підвищення якості сучасної освіти, використання їх здобутків у сучасній вищій школі.

**Ключові слова:** шляхи оновлення, якість освіти, вища школа, творча спадщина

**Постановка проблеми.** В умовах національного відродження народу, культури й освіти виникає потреба звернення до творчої спадщини видатних педагогів та методистів з метою використання їх здобутків у сучасній вищій школі. Осмислення прогресивних ідей минулого з погляду сьогодення є необхідною передумовою всебічного розуміння вченими нових проблем, що постали перед педагогічними науками і практикою навчання у зв'язку зі створенням національної системи освіти. Аналіз педагогічної спадщини збагачує вітчизняну науку, дає можливість прогнозувати її майбутнє і підвищувати якість сучасної освіти.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Повного і цілісного аналізу спадщини видатних педагогів-просвітителів Х.Д. Алчевської, Б.Д. Грінченка, М.П. Драгоманова, П.Г. Житецького, Н. Каразіна, М.О. Корфа, О.Я. Кониського, М.І. Костомарова, П.О. Куліша, М.Н. Максимовича, І.С. Нечуй-Левицького, І.С. Орлая, П.П. Чубинського, К.Д. Ушинського не існує. Кілька хрестоматій розглядають окремі аспекти їх педагогічної діяльності (А.М. Богуш, М.С. Лапатухін, М.Р. Львов, О.В. Текучов). Дисертаційні дослідження обмежуються незначною кількістю робіт, що присвячені саме розгляданню методичних систем означених учених (І.М. Бакаленко, О.М. Біла, В.Ф. Вдовін, О. Гривнак, А.Ф. Іванова, Т.А. Садова, Л.М. Семячко, Н.І. Терентьева, М.К. Тищенко, О.В. Ткачук). Певний інтерес у цьому аспекті становлять монографії та статті А. Білана, А. Богуш, С. Болтівця, І. Гирича, В. Задорожного, Н. Захлопної, В. Ляховця, С. Наконечної, Н. Ничкало, О. Опанасюка, Д. Степовика, В. Чухліба та ін., в яких автори порушують питання про роль лінгводидактів у дослідженні історії української мови, розмірковують над основними положеннями їх концепції рідномовного навчання і виховання. Широкому колу питань вивчення лінгводидактичних основ національно-мовного виховання учнів на традиціях української етнопедагогіки присвячені праці М. Стельмаховича, В. Кузя, Ю. Руденка, Т. Порайченко, В. Зелюк. Проблеми етнопедагогіки та лінгводидактики глибоко розробляються у працях П. Ігнатенка, Є. Сявакко, Т. Мацейків, В. Кононенка, Б. Ступарика, А. Алексюка, В. Бондаря, О. Киричука, Н. Кічук, Л. Мацько, О. Мороза, О. Савченко. Вивчення фактичного матеріалу засвідчило, що в науковій літературі недостатньо висвітлено питання використання спадщини лінгводидактів і педагогів Х.Д. Алчевської, Б.Д. Грінченка, М.П. Драгоманова, П.Г. Житецького, Н. Каразіна, О.Я. Конись-

кого, М.О. Корфа, М.І. Костомарова, П.О. Куліша, М.Н. Максимовича, І.С. Нечуй-Левицького, І.С. Орлая, К.Д. Ушинського, П.П. Чубинського минулого в сучасному педагогічному процесі.

**Метою нашого дослідження** виступає аналіз шляхів та форм використання педагогічної та лінгводидактичної спадщини означених педагогів щодо підвищення якості сучасної освіти.

**Виклад основного матеріалу.** У XIX столітті з'являється ціла низка талановитих українських педагогів, які своєю творчістю підготували появу української педагогічної школи. Їх усіх об'єднувало одне велике бажання – просвітити власний народ, навчати його рідною мовою, вивчати і застосовувати загальноєвропейські наукові та педагогічні надбання. Пріоритетними педагогічними цінностями XIX століття були рідна мова, патріотизм, історизм, народність, релігійні постулати і співзвучність прогресивним європейським педагогічним ідеям.

У багатьох сферах громадського життя відзначився Василь Назарович Каразін, прислужившись вітчизні в галузі організації народної освіти. Працюючи в Міністерстві народної освіти над проектом розгалуження мережі парафіяльних училищ у відповідності до практичних цілей країни й потреб широких верств суспільства, він водночас займався проектом загального статуту університетів. Уже в першому пункті Статуту йшла мова про утворення наукових товариств математичного й філологічного профілю у складі університетів, про активну видавничу діяльність і широку автономію вищих навчальних закладів. Але найбільшою заслугою видатного В.Н. Каразіна є його сприяння відкриттю Харківського університету. У «Положенні про Харківський університет» він детально окреслив структуру, матеріальну базу, шляхи набору студентів у майбутній навчальний заклад. На думку Каразіна, навчальний процес у ньому необхідно було будувати у відповідності з практичними потребами суспільства, а не за панівними тоді традиціями німецьких університетів. Новий навчальний заклад, на думку його організатора, мав стати цілим комплексом навчальних закладів з підготовки кадрів для державного апарату, вчителів, наукових працівників, спеціалістів. Просвітитель вірив, що елементарна грамотність сприятиме добробуту селян, а дворянська освіта стане запорукою державного розвитку і престижу. Ці ідеї він намагався реалізувати практично впродовж усього свого життя.

Значний внесок у розвиток вітчизняних вищих навчальних закладів зробив Іван Семенович Орлай, доктор медицини й хірургії, доктор філософії, магістр словесних наук. Він сприяв значному розвитку Гімназії вищих наук у Ніжині. У центрі уваги Івана Семеновича були питання організації навчально-виховного процесу, змісту й методики викладання: зокрема, він вимагав від викладачів, щоб дисципліни відбивали тогочасний рівень науки, не переобтяжували навчальний процес зайвою інформацією, щоб учні не забували, а усвідомлювали матеріал тощо. Так само як і В.Н. Каразін, він визначав вирішальне значення рідної мови у вихованні та навчанні молоді (зокрема, у статті «О необходимости обучаться преимущественно отечественному языку и нечто об обучении языкам иностранным»). Метою виховання, на його думку, була підготовка освічених патріотів. Свої педагогічні ідеї Іван Семенович утілював і під час керівництва іншим навчальним закладом – Рішельєвським ліцеєм в Одесі. Там він реформував структуру й навчально-виховний процес, сприяв зростанню кількості вільних слухачів. Завдяки йому в ліцеї з'явилися нові талановиті викладачі, слов'янофіли за переконанням, заснував педагогічне відділення. Отже Іван Семенович Орлай проявив себе перш за все як талановитий організатор освіти у двох провідних навчальних закладах України.

Геніальний український учений-енциклопедист Михайло Олександрович Максимович здобув визнання в наукових колах у галузі біології, історії, мовознавства, етнографії. З відкриттям у Києві університету в 1834 році він очолив кафедру словесності, історико-філологічний факультет, а незабаром і весь університет, ставши ректором. Він планував удосконалити освіту в Україні: відкрити двері вищих закладів усім суспільним верствам, сприяти розвитку української науки (історії, мовознавства, етнографії, фольклористики), укласти український словник і енциклопедію тощо. Лише погіршення здоров'я завадило вченому реалізувати намічене. Під час викладання він сприяв розвитку студентської творчості: у студіях з етики, естетики, історії, поезії. За свій титанічний науковий внесок він отримав визнання сучасників і нащадків; його називають «українським Ломоносовим», людиною «універсальних інтересів», що мала «всеевропейське визнання», ученим-патріотом, який підніс українську науку на світовий рівень.

Активізації суспільної думки щодо педагогічних проблем у середині XIX століття сприяли статті Миколи Івановича Костомарова, видатного українського історика, публіциста і письменника. Він був професором Київського університету Св. Володимира, де його лекції мали нечувану популярність. Через активну громадську діяльність Костомаров опинився на засланні, але продовжував свої історико-етнографічні пошуки. Згодом він знову викладав уже в Петербурзькому університеті, брав активну участь у громадівській течії, очолив рух по збиранню коштів для видання підручників українською мовою. У своїх численних статтях учений обстоював право українського народу навчатися рідною мовою і викладав свої погляди на навчання й виховання. Серед останніх – доступність освіти, рівноправність людей у здобуванні освіти рідною мовою, світськість навчання і доскона-

лість одержуваних знань. У руслі сучасних йому ідей виступав за освіту широких народних мас, за формування національної свідомості через ознайомлення з історичним минулим народу.

Видатний український теоретик і педагог К.Д. Ушинський написав багато праць із теорії та історії педагогіки, став засновником наукових підвалин педагогіки й народної школи. Його першою педагогічною працею стала стаття «Про користь педагогічної літератури», в якій автор підняв питання важливості педагогічної літератури для теоретичної обізнаності вчителів. К.Д. Ушинський нагадав про існуючу прірву між педагогічною теорією і практикою й переконливо довів безглуздість такого стану речей. Порівнюючи педагогіку з медициною, Костянтин Дмитрович доводив необхідність обміну досвідом між педагогами з метою уникнення багатьох помилок: «Нормальні школи, педагогічні інститути або заклади для підготовки педагогів потрібні так само, як і медичні факультети. Нормальна школа без практичної школи – те саме, що медичний факультет без клініки; але й сама педагогічна практика без теорії – те саме, що знахарство в медицині» [5, с. 9-26]. Лише ознайомившись із педагогічним досвідом інших педагогів і свідомо обравши засоби і методи виховання із запропонованих, педагог може переходити до виховання на практиці. Видатний педагог був упевнений, що педагогічна діяльність потребує постійного натхнення і великої уваги суспільства, без підтримки якого педагога поринуть у механічну рутину своєї роботи. Більш того, «при існуванні педагогічної літератури кожен вихователь має змогу не обмежуватися тисним колом своєї плодovitої діяльності. Його досвід, думка, яку він виробив у своїй практиці, нове питання, що зародилося в його голові, – усе це не залишається в межах його школи..., а може викликати гаряче співчуття, знайти захисників і перейти в дійсність... в широких межах громадської освіти цілої держави» [5, с. 9-26]. Автор статті також не полишив поза увагою питання важливості педагогічної літератури для батьків, погляди яких на виховання часто викликали здивування. До обов'язків батьків, на думку Ушинського, входить: правильне визначення дитячих нахилів, знання вимог й мети виховання й навчання, уміння обрати й оцінити вихователя, знання виховних заходів, уміння оцінити їх позитивні якості й хиби тощо, а необхідну інформацію можна отримати саме з педагогічної літератури.

Завдяки значному теоретико-методологічному внеску у педагогічну науку К.Д. Ушинський отримав велику популярність серед учителів; його не випадково називали «учителем учителів» [3, с. 286]. Великим його досягненням було формулювання ідеї народності у педагогіці, яку він визначав як складову виховної системи. К.Д. Ушинський вважав, що громадське виховання виступає для народу його сімейним вихованням, а це означає передачу від покоління до покоління рис історичного характеру народу засобами народності у педагогіці. Додавши до народності як першої основи громадського виховання ще дві – християнство і науку, автор статті сформулював, таким чином, головні принципи побудови сучасного йому європейського суспільства. Педагог дійшов висновку, що кожен народ повинен спиратися на власну національну систему вихо-

вання, йдучи у руслі історичної народної спадщини і пробуджуючи громадську думку у справі виховання з метою підготовки корисних і діяльних членів суспільства. Його педагогічна спадщина, зокрема велика праця «Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропологією», стала класикою вітчизняної і світової педагогічної науки, значним кроком уперед у розвитку педагогічної думки того часу. Аналізуючи європейський педагогічний досвід, великий педагог довів необхідність тісного зв'язку між вихованням і навчанням, великого значення надавав організації педагогічного процесу рідною мовою, вивчав і обстоював досвід американської демократичної системи освіти. Ідеї вченого про професійну майстерність педагога залишаються гостро актуальними й нині.

Найпоширеніший серед української інтелігенції тих часів шлях народної просвіти проходив через організацію мереж початкових навчальних закладів для народу, підготовку відповідних підручників і вчителів для цих шкіл. Українські громадівці (діячі просвітницьких організацій – громад) були переконані в необхідності навчання дітей лише рідною мовою і намагались вибороти у влади це право. Серед таких видатних українських педагогів Пантелеймон Олександрович Куліш (автор української «Грамматки», українських народних видань, названих «метеликами» й оригінального правопису під назвою «Кулішівка», який покладено в основу сучасного фонетичного українського правопису), Павло Платонович Чубинський (активний організатор недільної школи у Борисполі, автор низки педагогічних статей, ініціатор відкриття інститутів для підготовки вчителів сільських народних шкіл, який був переконаний, що школа, сповнена уваги до народу, змусить селянина повернутися обличчям до освіти), Олександр Опанасович Потебня (філолог, кумир студентської спільноти Харківського університету, автор «Азбуки для воскресних шкіл», побудованої за принципами виховного навчання та народності, викладача у школі для народних учителів), Михайло Петрович Драгоманов (ініціатор відкриття Подільської чоловічої недільної школи, викладач у Тимчасовій педагогічній школі для підготовки сільських учителів, автор численних статей із педагогіки), Олександр Якович Кониський (активний організатор полтавських недільних шкіл, член Петербурзького товариства грамотності, що розгорнув поширення знань серед сільського населення Полтавщини, організатор громадської бібліотеки, учитель-методист, який проаналізував наявні українські підручники для навчання грамоти і сформулював вимоги до їх створення, автор «Арифметики, або Щотниці для українських шкіл», ініціатор започаткування народних читань, школи з підготовки вчителів у Полтаві) тощо. Педагоги-громадівці рішуче виступали на захист українського слова, проти русифікації українського населення, яка, на думку О. Кониського, призводить до виховання перевертнів, що не шанують ні своєї Батьківщини, ні батька, ні матері.

Відомим педагогом-методистом, визнаним владою і сучасниками діячем у галузі народної освіти був Микола Олександрович Корф. Його педагогічна діяльність припала на часи після скасування кріпосного права, коли питання народної освіти стояло дуже гостро й актуально. Він створив новий тип сільської

школи («корфівська тризимка»), яка довгий час була зразком для земських шкіл. Перша земська народна школа була організована М.О. Корфом у 1867 році в с. Олександрівці Олександрівського повіту Катеринославської губернії. Розробляючи методику початкового навчання для створеної школи він спирався на західноєвропейський педагогічний досвід і суспільно-педагогічну думку свого часу. До корфівського педагогічного доробку належать такі праці, як «Земський вопрос (О народном образовании)», «Теория Дарвина и вопросы педагогики», «Наши педагогические вопросы» та інші, які отримали схвальний відгук К.Д. Ушинського. Він обґрунтував необхідність різноманітних форм освіти: крім початкових земських він пропонував організувати недільні повторювальні, пересувні й тимчасові школи, народні бібліотеки тощо. Микола Олександрович був педагогом і науковцем європейського рівня.

Іван Семенович Нечуй-Левицький відомий не лише як талановитий письменник-реаліст, а також як педагог й автор підручників з української мови. Під час навчання в Київській духовній академії студент Левицький проникся ідеями культурництва й народолюбства і вирішив писати українською мовою твори для часопису «Основа». Під час викладацької діяльності в Полтавській духовній семінарії Іван Семенович вирізнявся серед інших педагогів ерудованістю, повагою до учнів, високою культурою, бажанням розвивати у вихованців самостійність мислення, творчість, національну свідомість. Несумісність офіційного русифікаторського курсу в освіті і української спрямованості Івана Левицького призвела до його звільнення і переїзду до польських навчальних закладів. Водночас він активно спілкувався з українськими діячами, які проживали у Варшаві і Львові, там же друкував свої твори. За допомогою літературного слова він доводив згубний вплив русифікованого навчання на духовний світ української молоді.

Українська земля надала багатьох талановитих викладачів вищої школи, які своїми лекціями збирали повні аудиторії, могли повести слухачів за собою в царину улюбленої науки, захопити і зробити своїми послідовниками.

Саме до таких талановитих педагогів належить видатний Павло Гнатович Житецький прислужився українському народові як талановитий учений-філолог, обдарований педагог й активний громадський діяч. Він викладав у недільних школах, на вчительських курсах, у Камянець-Подільській і Київській гімназіях, брав активну участь у створенні Колегії Павла Галагана, розробив статут цього навчального закладу. Про високий педагогічний талант Павла Гнатовича свідчать схвальні відгуки його учнів, серед яких – відомий український мовознавець А. Кримський. Підготовлені П. Житецьким навчальні підручники з філології витримали близько десяти видань й отримали від Міністерства освіти премії Петра Великого. У 1905 році він став одним із авторів резолюції про «Потреби української школи», яку прийняли на зборах Київської громади і надіслали міністрів народної освіти. П.Г. Житецький був справжнім науковцем європейського рівня, талановитим педагогом.

Прогресивною діячкою народної освіти, організатором і керівником недільних шкіл, видатним педагогом свого часу була Христина Данилівна Алчевська. Неможливість здобути освіту визначила майбутню мету життя Христі – «навчити як можна більше жінок грамоти». Разом із чоловіком занурились у громадівську діяльність, Христина Данилівна заснувала у 1862 році жіночу нелегальну недільну школу в Харкові. Харківська жіноча недільна школа давала приклад діяльності для подібних закладів: щотижня збиралися педагогічні збори, де вирішувалися нагальні шкільні питання, обговорювалися прийоми, форми і методи викладання, педагогічні інновації. Серед останніх, запроваджених самою Христіною Данилівною, – педагогічні щоденники, які стали цінним джерелом для сучасних дослідників, «Программы по всем предметам обучения в воскресной школе для взрослых и малолетних учащихся», «Книга взрослых» із художніми творами, науково-популярним і фольклорним матеріалом. Алчевська також розробила метод вивчення читацьких інтересів, створила шкільну бібліотеку і спеціальні правила користування нею; у результаті за її сприяння було укладено покажчик книжок «Что читать народу?» у трьох томах, високо оцінений українськими письменниками. У 1879 році відкрила ще й однокласну земську школу у с. Олексіївка Катеринославської губернії, де у 1887-1893 роках учителював Борис Грінченко. Х.Д. Алчевська також сприяла популяризації ідеї недільних шкіл шляхом організації виставок і демонстрації матеріалів на зарубіжних форумах. Вона здобула визнання на Міжнародному конгресі приватної ініціативи в народній освіті (Франція, 1889), її обрали віце-президентом Міжнародної ліги освіти, у багатьох освітніх товариствах була почесним членом.

Справжнім українським учителем був письменник, мовознавець й активний громадський діяч Борис Дмитрович Грінченко. Екстерном склавши іспити при Харківському університеті на звання народного вчителя, він вирушив до села вчителювати. Він робив спроби повернути увагу громадськості до освітянських проблем у статтях: «Заметки сельского учителя о школьном деле: цель народной школы», «Прием учеников в народную школу и ученики-учителя» та інших. У 1894 році Борис Дмитрович організував єдине на той час у Російській імперії видавництво дешевих українських книжок для народного читання; у 1902 році впорядку-

вав, відредагував й значно доповнив «Словарь української мови» (чотири томи якого вийшли у Києві впродовж 1907-1909 років, і якому Російська імператорська Академія наук призначила премію М.І. Костомарова); став одним із організаторів Української демократичної, потім одним із засновників Української радикальної і, зрештою, лідером Української демократично-радикальної партії, у програмних документах усіх цих партій обов'язковою умовою було викладання в навчальних закладах рідною мовою. Педагог активно поширював ідею національної школи серед широкого загалу суспільства, ініціював заснування Всеукраїнської спілки вчителів і діячів народної освіти (у проекті статуту якої визначив стратегічні напрями реорганізації школи в Україні – упровадження безплатного обов'язкового початкового навчання, забезпечення наступності між нижчою, середньою і вищою школами, реалізацію права всіх народів навчатися рідною мовою тощо), ініціював створення київського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка; підготував буквар «Українська граматка до науки читання й писання» і читанку «Рідне слово», які були високо оцінені освітянами; разом з дружиною зібрав велику приватну бібліотеку, яку заповідав для загальнодоступного користування. Усі ці надбання свідчать про правомочність вважати Бориса Дмитровича одним із найславетніших українських педагогів.

**Висновки.** Отже, дійсно титанів педагогічної думки народила українська земля протягом своєї історії. Вони самі являли собою чудові зразки патріотизму, людяності, щирого служіння народу, і пропонували дієві заходи з виховання і навчання наступних поколінь які необхідно брати за основу і використовувати у навчально-виховному процесі сучасної школи на всіх ланках освіти, підвищувати якість освіти й використовувати досвід видатних педагогів у розвитку освітнього середовища. Серед головних ідей, запропонованих українськими педагогами: щира любов і повага до студента; вивчення і розвиток його природних нахилів і здібностей; творча співпраця під час навчання і виховання; розвиток загальнолюдських моральних якостей на особистому прикладі; виховання на основі національних традицій; наступність освіти на різних етапах; підготовка до подальшої трудової діяльності; гармонійне поєднання інтересів усього людства з інтересами свого народу і своїми особистими на основі загальнолюдських цінностей.

#### ЛІТЕРАТУРА (REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: Навчальний посібник. / О.О. Любар, М.Г. Стельмахович, Д.Т. Федоренко. – К.: Т-во «Знання», 2003. – 450 с.  
*Lyubar O.O. History of Ukrainian school and pedagogy: Manual. / O.O. Lyubar, M.G. Stelmahovych, D.T. Fedorenko. - K.: T-vo "Knowledge", 2003. - 450 p.*
2. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: Навчальний посібник./ Л.А. Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – 335 с.  
*Medvidy L.A. History of National Education and thinking in Ukraine: Textbook. / L.A. Medvidy. - K.: Vikar, 2003. - 335 p.*
3. Бойко А.М. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагогів: Підручник / А.М. Бойко, В.Д. Бардінова. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 576 с.

- Boyko A.M. People in the history of national pedagogy. 22 prominent Ukrainian teachers: Tutorial / A.M. Boyko, V.D. Bardinova. - K.: VD "Professional", 2004. - 576 p.*
4. Сухомлинська О.В. Українська педагогіка в персоналіях: У 2-х книгах. Навчальний посібник. / О.В. Сухомлинська. – Кн. 1. Х–XIX століття. – К.: «Либідь», 2005. – 624 с.  
*Sukhomlinska A.V. Ukrainian personalities in pedagogy: In 2 books. Textbook. / A.V. Sukhomlinska. - Bk. 1. X-XIXth century. - K "Lybid", 2005. - 624 p.*
5. Сухомлинська О.В. Українська педагогіка в персоналіях: У 2-х книгах. Навчальний посібник. / О.В. Сухомлинська. – Кн. 2. XX століття. – К.: «Либідь», 2005. – 552 с.  
*Sukhomlinska A.V. Ukrainian personalities in pedagogy: In 2 books. Textbook. / A.V. Sukhomlinska. - Bk. 2. XXth century. - K "Lybid", 2005. - 552 p.*

**Orekhova L.I. Osnovnye directions of development of modern educational environment in the legacy of teachers and lingvodidaktov of the second half of XIX are beginnings of XX ages**

**Abstrakt.** It is well-proven in the article, that in the conditions of national revival of people, culture and education, there is a necessity of address to the creative legacy of prominent teachers and methodists of K.D. Alchevskoy, B.D. Grinchenko, M.P. Dragomanova, P.G. Zhiteckogo, N. Karazina, O.Y. Koniskogo, M.O. Korfa, M.I. Kostomarova, P.O. Kulisha, M.N. Maxsimovisha, I.S. Nechuylevickogo, I.S. Orlaya, K.D. Ushinskogo, P.P. Chubinskogo on purpose define define the ways of update, facilities of reformation and upgrading modern education, drawing on their accomplishments at modern higher school.

**Keywords:** *ways of update, quality of education, higher school, creative legacy*

**Орехова Л.И. Основные направления развития современной образовательной среды в наследии педагогов и лингводидактов второй половины XIX – начала XX веков**

**Аннотация.** В статье доказано, что в условиях национального возрождения народа, культуры и образования, возникает потребность обращения к творческому наследию выдающихся педагогов и методистов Х.Д. Алчевской, Б.Д. Гринченко, М.П. Драгоманова, П.Г. Житецкого, Н. Каразина, О.Я. Кониского, М.О. Корфа, М.И. Костомарова, П.О. Кулиша, М.Н. Максимова, И.С. Нечуй-Левицкого, И.С. Орлая, К.Д. Ушинского, П.П. Чубинского с целью определить пути обновления, средства реформирования и повышения качества современного образования, использование их достижений в современной высшей школе.

**Ключевые слова:** *пути обновления, качество образования, высшая школа, творческое наследие*